

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije

DIPLOMSKI STUDIJ

AMBALAŽNI POLIMERNI MATERIJALI

Izv. prof. dr. sc. Zvonimir Katančić
katancic@fkit.unizg.hr

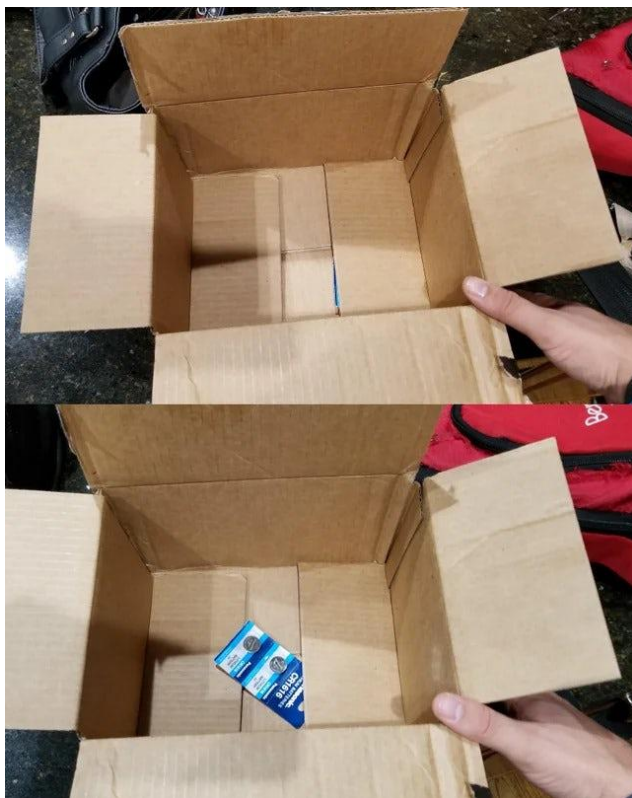
Iz 1.
predavanja...

Prodajna ambalaža ili primarna

- Pakira se proizvod namijenjen prodaji za široku potrošnju
- Multifunkcionalna
- Štiti upakirani proizvod te omogućava laku uporabu tokom korištenja
- Sadrži informacije o robi, kvaliteti,...
- Marketinška funkcija da kupcu skrene pozornost na sebe i potakne ga da kupi proizvod

Primjeri lošeg dizajna ambalaže

Nepotrebno velika ambalaža

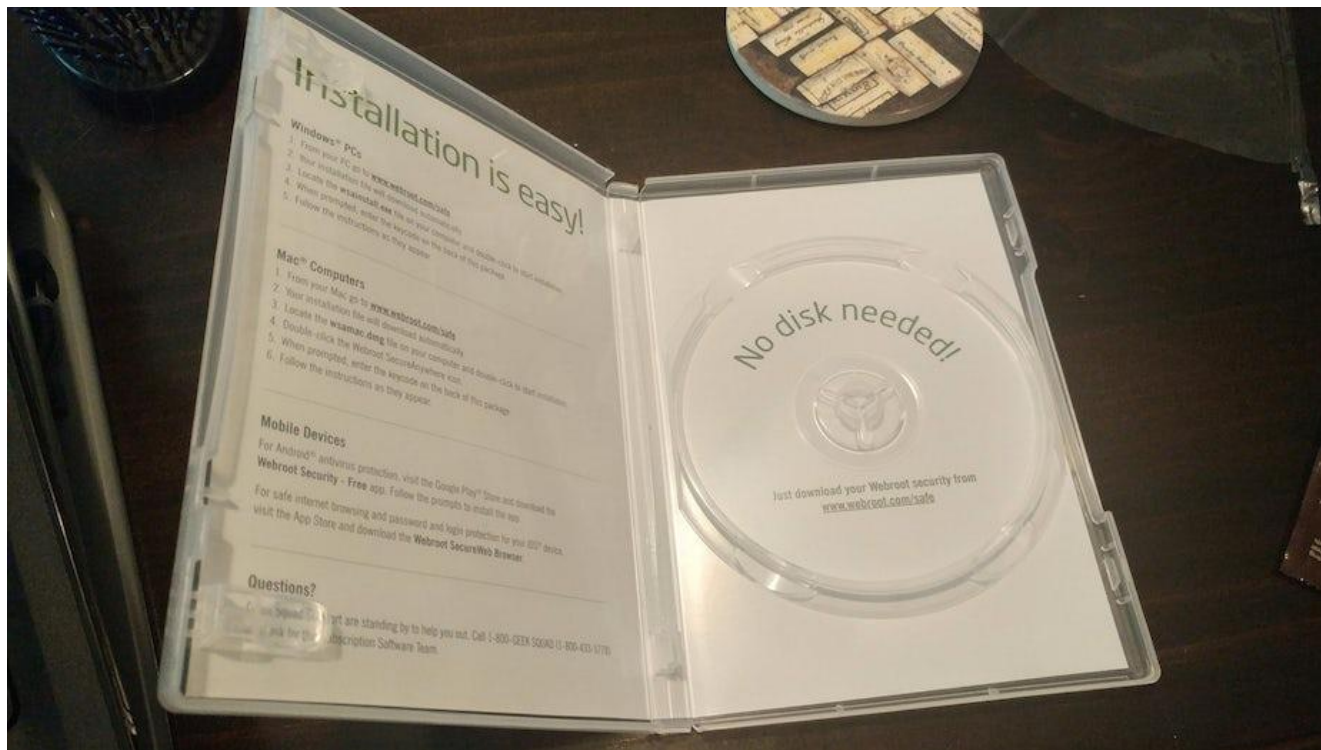
Primjeri lošeg dizajna ambalaže

Nepotrebno velika ambalaža

Primjeri lošeg dizajna ambalaže

Nepotrebna ambalaža!

Primjeri lošeg dizajna ambalaže

Nepotrebna ambalaža!

Primjeri lošeg dizajna ambalaže

Vizualno zavaravanje kupaca

Primjeri lošeg dizajna ambalaže

Potencijalno opasan dizajn i odabir vrste ambalaže

Primjeri lošeg dizajna ambalaže

Loša tipografija i odabir riječi

Ali ima i dobrog dizajna!

ROBA I AMBALAŽA

- **Roba** - proizvod ljudskog rada namijenjen prodaji
  - **Vrste robe** - sirovina, poluproizvod, proizvod
  - **Agregatno stanje robe** - tekuća, kruta, sipka, plinovita
  - **Svojstva robe** - lomljiva, osjetljiva na vlagu, toplinu i onečišćenje
-
- Sve to utječe na odabir ambalaže

VRSTE ROBE I AMBALAŽE

- O vrsti robe ovisi:
  - ❑ hoće li se uopće pakirati - sirovina se ne mora pakirati
  - ❑ na koji će se način roba pakirati
  - ❑ koja se funkcija zahtijeva od ambalaže
    - zaštitna
    - prodajna
    - skladišno - transportna
    - upotrebna - čuvanje robe
- Ambalaža i roba moraju se uskladiti
- Razlikujemo **potrošnu robu** (poluproizvodi) i **robu široke potrošnje** (gotovi proizvodi)

Potrošna roba

- Preradom se dobiva roba **višeg stupnja obrade**
  - ❑ svaki korak prerade robu približava **konačnom proizvodu**
  - ❑ svaki korak prerade **dodaje vrijednost** robi
- **Jeftinije i postojanije** sirovine i pomoćni materijali se **ne pakiraju**
- **Skuplje** sirovine i pomoćni materijali se **pakiraju** u transportnu ambalažu
- Za **potrošnu robu** važna je **skladišno - transportna funkcija** ambalaže

Roba široke potrošnje

- Podmiruju zahtjeve i potrebe stanovništva
- Roba za kratkoročnu upotrebu (prehrambeni proizvodi, sredstva za čišćenje, lakovi i boje, ...) pakira se u
  - ❑ prodajnu ambalažu
  - ❑ skupnu - više prodajnih jedinica
  - ❑ transportnu
- Za robu široke potrošnje važna je prodajna i uporabna funkcija ambalaže

Funkcija ambalaže - svojstva robe

- Ambalaža mora udovoljavati 5 osnovnih kriterija
- Mora biti čvrsta
- Mora postajati tehnologija i sustav recikliranja
- Otporna na vanjske atmosferske utjecaje
- Laka za označavanje, marketing - tisak
- Lagana - da značajno ne povećava masu robe tijekom transporta

Funkcija ambalaže - svojstva robe

- Izbor materijala za ambalažu i njezino kreiranje prvenstveno ovisi o svojstvima same robe
- Loše upakirana roba se oštećuje, lomi, kontaminira ili degradira (kvvari) se i nije više za primjenu

Designed by Vecteezy

Osjetljivost robe i njezina svojstva

➤ Mehanička osjetljivost

- ❑ vrste deformacije - trajne deformacije oblika, prolazna (povratna) deformacije oblika
- Odabir ambalaže ovisi o svojstvima robe (žilavost, krutost, tvrdoća)

➤ Osjetljivost prema onečišćenju

- Nečistoća uzrokuje nepoželjne procese
  - ❑ inficiranje robe uslijed vlage i topline - **mikrobiološke promjene robe**
  - ❑ **apsorpcija kontaminanata iz zraka** (NO_x , SO_x , organska otapala, prašina, ...)
  - ❑ **onečišćenje vodom** (otopine, apsorpiranje, ...)

➤ Biološka osjetljivost

- ❑ organskog porijekla - hrana, tekstil,...
- ❑ veći sadržaj vlage - veća mikrobiološka osjetljivost

Osjetljivost robe i njezina svojstva

- **Osjetljivost prema svjetlu**
- Uzrokuje i ubrzava oksidaciju i razgradnju organskih proizvoda, tj. robe
- Djelovanje svjetla na namirnice:
  - ❑ **kvarenje masti i ulja u namirnicama koje ih sadrže** (autooksidacija masnih kiselina)
  - ❑ **razgradnja bjelančevina** - uzrokuje nepovratnu koagulaciju, povećanje viskoznosti topljivih bjelančevina
  - ❑ **razgradnja vitamina** (vitamin C, vitamin B2, beta-karotin)

Osjetljivost robe i njezina svojstva

- **Osjetljivost prema temperaturi**
  - ❑ **roba čiji dijelovi** imaju različit koeficijent toplinskog rastezanja
  - ❑ roba koja se razgrađuje
- **Nepovratna promjena agregatnog stanja, konzistencije i viskoznosti robe**
  - ❑ **zamućenje jestivog ulja** hlađenjem
  - ❑ zagrijavanje smrznute robe - **izdvajanje vode, krvi kod mesa**
  - ❑ **razlaganje složene robe i odvajanje njenih sastojaka** (npr. povišenjem temperature mlijeko prelazi u sir)

Osjetljivost robe i njezina svojstva

- **Osjetljivost na vlažnost**
- **Fizikalne promjene: gubitak mase robe uslijed gubitka vlage**
  - ❑ uvenulo voće i povrće (naborano, izgužvano)
  - ❑ kristalizacija zasićenih otopina
  - ❑ površinsko sušenje smrznutih roba
- **Fizikalno-kemijske promjene:**
  - ❑ razlaganje ili nastajanje hidrata
  - ❑ prekrystalizacija (med)
- **Kemijske promjene: hidroliza (izdvajanje vode)**
  - ❑ promjena vlažnosti uzrokuje nove procese
  - ❑ mikrobiološke promjene - razvoj mikroorganizama
  - ❑ biokemijske promjene - klijanje žitarica
  - ❑ korozija metala

Osjetljivost robe i njezina svojstva

➤ Osjetljivost prema kisiku

- ❑ oksidacija organskih i anorganskih materijala s O_2 iz zraka
- ❑ oksidacija / degradacija / starenje / kvarenje

➤ Smanjenje kvalitete robe uslijed kemijske promjene

- ❑ pojava hrđe
- ❑ gubitak hranjivih tvari kod namirnica (oksidacija ulja i masti, degradacija vitamina, bjelančevina, promjena okusa)

Osjetljivost robe i njezina svojstva

- **Osjetljivost prema mirisima**
- **Mirisi su aromatični lako hlapivi sastojci** (terpeni, aldehidi, esteri)
  - ❑ uslijed oksidacije i pri povišenim temp. aromatični sastojci iz roba mijenjaju miris ili ga gube, taj gubitak smanjuje kvalitetu robe (hrane)
  - ❑ **roba bez mirisa može apsorbirati miris druge robe** (praškaste higroskopne tvari) - nije prihvatljivo za upotrebu, moguća apsorpcija toksičnih plinovitih tvari
- **Roba može poprimiti miris ambalaže**
  - ❑ **kod papirne ambalaže** - miris tiskarskih boja, miris truleži ili **plijesni nastale** mikrobiološkim razlaganjem papira u vlažnim skladištima
  - ❑ **miris „plastike”** (aditivi ili zaostali monomer)
  - ❑ **hrđe iz metala**

Svojstva robe - opasnost za okolinu

- **Eksplzivna roba** - osjetljiva na temperaturu i trešnju pri transportu
- **Samozapaljiva roba** - osjetljive na temperaturu
- **Otrovna i radioaktivna**
- **Agresivna roba** - kiseline, lužine
- **Roba neugodnog mirisa** - uslijed truljenja
- Za robu navedenih svojstava iznimno je važan odabir ambalaže zbog sigurnosti ljudi i okoliša
- **Važno je označavanje** takve robe na ambalaži, radi upozoravanja na opasnost

Svojstva robe - opasnost za okolinu

1
Explosives

2
Gasses

3
Flammable
Liquids

4
Flammable
Solids

5
Oxides and
Peroxides

6
Infectious
Substance

6
Toxic or
Infectious

7
Radioactive

8
Corrosive

9
Miscellaneous

Ostala svojstva robe

➤ Agregatno stanje

- ❑ tekuća - viskoznost (pića, ulja, paste...)
- ❑ kruta i/ili sipka (elektronika, drvo, šećer, brašno, prah ...)
- ❑ plinovita - plinovi za rad aparata (instrumenta) (O_2 , N_2 ,.....)

➤ Gustoća

- ❑ utječe na masu robe
- ❑ visoka gustoća → visoka masa → čvrsta ambalaža

➤ Temperatura tijekom i/ili nakon pakiranja

- ❑ smrznuta hrana
- ❑ sterilizacija ambalaže

Pakiranje robe

- **Proces pakiranja** sastoji se od **više jednostavnih operacija** koje ovise o:
  - **vrsti i pojavnom obliku robe**
    - ❑ agregatno stanje robe, pravilnog ili nepravilnog oblika
  - **odabranoj ambalaži**
    - ❑ npr. staklena ili plastična
  - **o metodi zatvaranja ambalaže**
    - ❑ npr. čep ili zavarivanje

Pakiranje robe

- Radne operacije kod pakiranja robe
- 1. Priprema ambalaže za proces pakiranja
- 2. Odmjeravanje robe i punjenje ambalaže
- 3. Zatvaranje ambalaže
- 4. Završne radnje pakiranja - kontrola svega gore navedenog

Pakiranje robe

1. Pripremanje ambalaže za pakiranje

- **Opseg pripreme ovisi o:**
  - ❑ vrsti materijala (staklo, drvo, metal, plastika)
  - ❑ vrsti robe koja se pakira
  - ❑ vrsti ambalaže (primarna, sekundarna)
  - ❑ automatizaciji procesa pakiranja
- **Mogućnost istodobne proizvodnje ambalaže i pakiranja**
  - ❑ smanjena mogućnost kontaminacije robe (npr. plastične boce)

Pakiranje robe

1. Pripremanje ambalaže za pakiranje

➤ Vrsta robe

- ❑ hrana, lijekovi - zahtijevaju sterilizaciju, pranje ambalaže

➤ Povratna ambalaža - pranje i sterilizacija

➤ Transportna ambalaža - ne zahtijeva dodatnu pripremu (drvo, stiropor, plastične folije)

➤ Plastična ambalaža - oblikuje se taljenjem na višim temperaturama (obično ne zahtijeva dodatnu pripremu / sterilizaciju)

➤ Metalna ambalaža - zaštita od korozije

- ❑ zaštita prevlakama (tanki film)
- ❑ metalne prevlake
- ❑ nemetalne prevlake - “lakovi”, npr. akrilne smole, epoksi smole, vinilne smole

Pakiranje robe

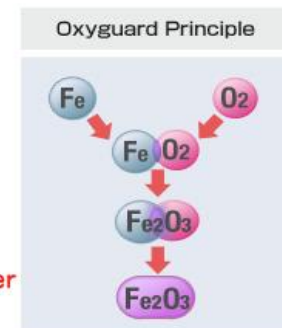
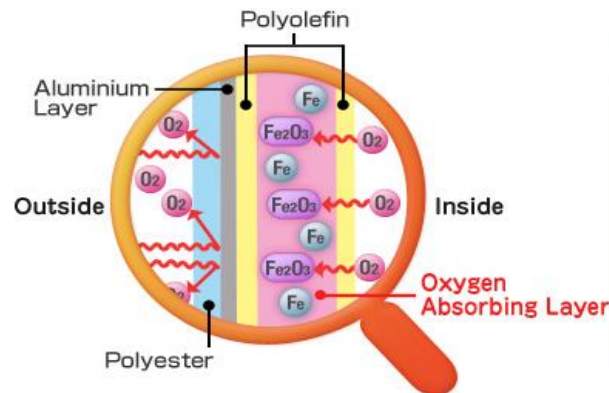
1. Pripremanje ambalaže za pakiranje

- **Ambalaža za mikrovalne pećnice**
  - ❑ mikrovalovi u dodiru s materijalom svoju energiju zračenja (toplinu) prenose/prevode kroz ambalažu i zagrijavaju hranu
- **Ambalažni materijali za mikrovalnu pećnicu mogu:**
  - ❑ **prenositi zračenje - dobar koeficijent prijenosa topline** - mikrovalovi prolaze kroz materijal, a hrana apsorbira zračenje (papir, staklo, plastika)
  - ❑ **reflektirati ili apsorbirati zračenje** - AM apsorbiraju zračenje i ponovo ga emitiraju kao toplinu (susceptori)
  - ❑ **deblje organske prevlake, vodljive prevlake**, postižu se dodatni učinci; hrskavost ili posmeđivanje hrane

Pakiranje robe

1. Pripremanje ambalaže za pakiranje

- “Aktivna” i “inteligentna” ambalaža (u EU dozvoljena od 2004.)
  - ❑ ne smije mijenjati sastav i/ili organoleptička svojstva hrane
- **Aktivna ambalaža** - materijal **sadrži aktivne tvari**, koje tijekom skladištenja/stajanja otpuštaju aktivne tvari u hranu ili apsorbiraju tvari iz hrane ili okoline, uloga im je da
  - ❑ produljuju vijek trajanja hrane jer utječu na uvjete upakirane hrane, drže ih konstantnima
  - ❑ apsorbiraju, kisik, vlagu, CO_2

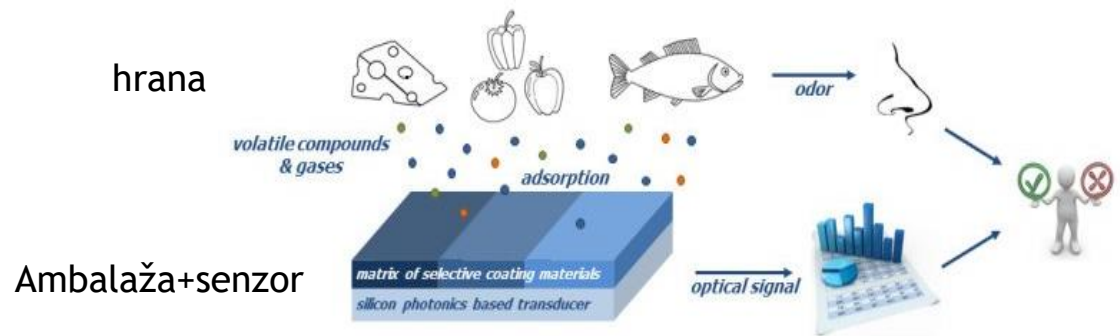

Pakiranje robe

1. Pripremanje ambalaže za pakiranje

- **Inteligentna ambalaža** - ambalažni materijal daje informaciju o stanju i svježini upakirane hrane
- **Sadrži senzore:**
  - ❑ mehanički
  - ❑ kemijski
  - ❑ enzimski
  - ❑ pH, boje
- Smješteni s vanjske ili unutarnje strane pakiranja
  - ❑ reagiraju na **promjenu atmosfere upakirane hrane** - registriraju promjenu pH medija, suvišni kisik, mikroorganizme
  - ❑ npr. kvarenje uzrokuje nastajanje razradnih produkata; plinova, plijesni, ... senzori to registriraju i daju vidljiv signal
  - ❑ npr. razgradnjom proteina iz ribe nastaje amonijak, mijenja se pH medija, postaje lužnat, senzor to registrira, tako što promijeni boju

Pakiranje robe

1. Pripremanje ambalaže za pakiranje

- **Vakuumsko pakiranje** - podrazumijeva **uklanjanje kisika**
  - ❑ evakuacijom zraka iz ambalaže - vakuum
  - ❑ zamjenom zraka s inertnim plinom (dušik)
  - ❑ pakiranje u modificiranoj atmosferi (MAP)(omjer O_2/N_2)
- **Aseptično pakiranje** - podrazumijeva **pakiranje sterilnog proizvoda u sterilnu ambalažu uz hermetičko zatvaranje**
- **Sterilizacija ambalaže**
  - ❑ zračenjem: UV, IR, ionizirajuće
  - ❑ toplotom: parom, zrakom, ekstruzijom
  - ❑ kemijski: H_2O_2 , etilen oksidom, peroctenom kiselinom

Pakiranje robe

2. Odmjeravanje robe i punjenje ambalaže - precizno odmjerenje robe; prema volumenu, masi, broju komada, tlaku

- ❑ **tekućine** - volumen
- ❑ **komprimirani plinovi** - odgovarajući tlak
- ❑ **sipka roba** - volumen i masa (količina robe ovisi o nasipnoj gustoći)
- ❑ **paste** - volumno (važna je konzistencija)
- ❑ **roba stabilnog oblika** - komadno

Pakiranje robe

3. Zatvaranje ambalaže - mora biti pouzdano

- ❑ **ovisi o vrsti ambalaže, osjetljivosti i oblicima robe**
- ❑ **zatvarač ili poklopac od istog materijala kao i ambalaža**
  - poklopac za limenke
- ❑ **zatvarač ili poklopac od različitog materijala**
  - poklopac za staklenke, čep PET boca
- ❑ **zatvaranje lijepljenjem posebnih dijelova ambalaže**
- ❑ **zavarivanje plastičnih folija**

Pakiranje robe

4. Završne radnje pakiranja

- **Kontrola pakiranja:**
  - ❑ **količina upakirane robe**
  - ❑ **kvaliteta zatvaranja ambalaže**
  - ❑ **etiketiranje** - stavljanje naljepnica
- **Zapakirana roba se dalje odlaže u skupnu ambalažu**
- **Prenosi se u skladište** - spremna za transport

Pakiranje robe

- **Postupak odabira ambalaže** za pakiranje i stavljanje ambalaže na tržište, **po prvi put za hranu, lijekove, kozmetiku**
- Neophodno je ishoditi **potvrdu o zdravstvenoj ispravnosti ambalaže**
  - ❑ dozvolu izdaje **Hrvatski zavod za javno zdravstvu (HZJZ)**
  - ❑ ukoliko je to aktivna ili inteligentna ambalaža odobrenje traje od 6 mj. do 1 god., a izdaje ju **Europska agencija za sigurnost hrane (European Food Safety Authority - EFSA)**
- Neophodno je ishoditi **potvrdu** da se ambalaža uklapa u postojeće organizirane **tokove zbrinjavanja otpada** (da je osigurano njezino recikliranje)
- U suprotnom ambalaža se ne može staviti na tržište